

Pensioenfinanciering en het mannaprincipe

Nu het vermogen van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) de grens van tweehonderd miljard euro heeft overschreden, rijst de vraag waarom het indexeren van het ambtenarenpensioen, gefinancierd volgens het kapitaaldeckingsstelsel, steeds weer wordt uitgesteld en ook waarom het fondsvermogen voortdurend moet groeien. Wanneer politiek Den Haag zou besluiten om, zoals in andere landen gebruikelijk is, het ambtenarenpensioen te financieren volgens het omslagstelsel, zou het ABP-pensioen te allen tijde en onder alle omstandigheden kunnen worden geïndexeerd. De beleggingsopbrengsten van het ABP-vermogen kunnen worden gebruikt voor financiering van de door de vergrijzing snel stijgende AOW-lasten. Het omslagstelsel is gebaseerd op het zogenaamde mannaprincipe, waarbij door de actieve bevolking dagelijks niet meer wordt verzameld dan nodig is voor de lopende dag. Er komt genoeg beschikbaar voor zowel de werkenden als voor de thuisgebleven invaliden en ouderen, die niet of niet meer aan het arbeidsproces deelnemen.

De Aaron-conditie

Theoretisch gezien zijn het omslagstelsel en het kapitaaldeckingsstelsel gelijkwaardige stelsels. Welk stelsel op de lange duur gezien het grootste voordeel voor deelnemers biedt, kan met behulp van de Aaron-conditie worden onderzocht. De econoom Aaron vergeleek het rendement van beide stelsels als volgt. Voor een kapitaaldeckingsstelsel geldt dat het rendement op de ingelegde premies afhankelijk is van de beleggingsresultaten, ofwel het rendement van kapitaal. Bij een volgroeid fonds zijn de beleggingsopbrengsten en premiebatens in balans met de uitgekeerde pensioenen en gemaakte kosten.

Het rendement bij een omslagstelsel is volgens de Aaron-conditie afhankelijk van de grondslag, het loon verdiend door alle werknemers samen. Neemt deze loonsom toe als gevolg van bevolkingsgroei of een hogere arbeidsproductiviteit, dan nemen de totale premie-ontvangsten toe en daarmee het bedrag dat aan de huidige gepensioneerden kan worden betaald. Het met steun van de VVD door het CDA gevoerde pensioenbeleid tijdens de verstreken kabinetsperiodes was toegespitst op verhoging van de arbeidsproductiviteit. Daarbij werd de unieke positie van Nederland, met een van overheidswege belegd ABP-vermogen van tweehonderd miljard euro, uit het oog verloren. Ook bij de invoering van de euro werd dit vermogen niet op de weegschaal gelegd, waardoor de gulden te goedkoop werd verkocht en nu van een herkansing sprake is.

Driesporenbeleid

De overheid zal in de komende kabinetsperiode anticiperen op de komende vergrijzing en ontgroening door een driesporenbeleid. Allereerst zal worden gestreefd naar verhoging van de arbeidsparticipatie, vervolgens zullen collectieve regelingen worden aangepast en tenslotte zal worden gestreefd naar een schuldvermindering, waardoor rentelasten dalen. Hierbij zijn de volgende kanttekeningen te plaatsen. Het streven naar verhoging van de

arbeidsparticipatie van zestigplussers gaat tegen de volkswil in en dreigt daardoor te mislukken. Wat de verlaging van de rentelasten door aflossing van de staatsschuld aangaat, blijft na het verzuim bij invoering van de euro, de weg open om met behulp van het ABP-vermogen in één klap de hele staatsschuld weg te werken.

Uit de opeenvolgende jaarverslagen van het ABP blijkt dat in de periode van 1 januari 2001 tot 31 december 2005 het ABP-vermogen groeide van 150,3 naar 190,6 miljard euro, doordat de vermogensopbrengsten van het ABP-vermogen, in totaal 40,3 miljard euro, aan dat vermogen werden toegevoegd. In genoemde periode waren de aan de pensioenreserve toegevoegde premiebatens en de aan deze reserve onttrokken bedragen voor pensioen met elkaar in evenwicht. De facto worden de ABP-pensioenen dus reeds gefinancierd volgens het mannaprincipe, er wordt door de werkende bevolking niet meer opgebracht dan nodig is voor de lopende dag. Indien voor 1 januari 2001 was besloten het ambtenarenpensioen te betalen uit de belastingopbrengsten dan had in de periode 2001-2005 40,3 miljard euro meer staatsschuld kunnen worden afgelost dan nu het geval is geweest.

Uitgangspunt van deze benaderingswijze is, dat bij het omslagstelsel geen lasten naar de toekomst worden verschoven, zoals wel eens wordt beweerd, maar dat het juist andersom is. Bij het kapitaaldeckingsstelsel wordt nu gereserveerd voor latere lasten. Gezien het feit dat de vermogensopbrengsten van het ABP niet worden benut voor de pensioenuitkeringen of het indexeren van lopende pensioenen kunnen deze worden gebruikt voor financiering van vergrijzinglasten of worden aangewend voor andere collectieve bestedingen, zoals intensivering van het onderwijs of renovatie van de gezondheidszorg.

Financiering van het ABP-pensioen volgens het kapitaaldeckingsstelsel in plaats van het in alle andere landen gebruikelijke omslagstelsel impliceert, dat de Nederlandse belastingbetalers in de twintigste eeuw een algemeen burgerlijk vermogen hebben opgebouwd, dat gezien het algemeen toegepaste omslagstelsel in het buitenland, beschikbaar is voor binnenlandse bestedingen. In mijn gedachtegang komt het pensioen van ambtenaren net als hun salaris in het jaar van uitbetaling ten laste van de rijksbegroting. Dit gebeurt nu al voor ministers en kamerleden en dat kan dus ook voor ambtenaren en onderwijzend personeel.

Faillissement

Wanneer werkgevers in het bedrijfsleven aan hun personeel een pensioen toekennen is het raadzaam om de desbetreffende premie te beleggen buiten de onderneming, daar het risico bestaat, dat de werkgever door welke oorzaak dan ook, faillissement bijvoorbeeld, niet aan zijn verplichtingen zal kunnen voldoen. Bij de overheid bestaat dit risico niet. Er is daardoor geen enkele noodzaak om jaarlijks de contante waarde te berekenen van de verplichtingen en premie te berekenen op basis van kapitaaldekking. Dat gebeurt in het buitenland ook niet. Waarom dit in Nederland wel zo moet, kan men zich afvragen. Deze vraag klemt

temeer daar voor het staatshoofd, troonopvolgers, ministers, kamerleden en anderen geen reserves worden opgebouwd voor latere uitkeringen.

Het naast de salarissen ook de te betalen pensioenen ten laste van de rijksbegrotingen brengen heeft grote voordelen, zowel voor de 552 duizend pensioentrekken bij het ABP als voor de belastingbetalers. De indexatie van het pensioen wordt bij het gevoerde beleid opgeschort als het ABP-pensioenvermogen door het bestuur van het ABP onder de maat wordt geacht. Hierbij worden de regels die gelden voor pensioenreserves in het bedrijfsleven onveranderd toegepast op het overheidsfonds hetgeen, gezien het ontbreken van het faillissementsrisico, niet nodig is. Voor de belastingbetalers is de andere wijze van financiering voordelig doordat geen belasting behoeft te worden geheven om de pensioenreserve van het ABP te versterken, zolang deze niet voldoet aan het toetsingskader van de pensioenwet, die per 1 januari 2007 is ingevoerd.

Gewaarborgde indexering

Voor de 1,1 miljoen premiebetalende ambtenaren en met hen gelijkgestelden zal omzetting van de feitelijk reeds bestaande naar een wettelijke omslagfinanciering een opluchting betekenen, daar hen nu een nominaal pensioen in het vooruitzicht is gesteld, waarbij de indexatie afhankelijk is van het subjectieve oordeel van het bestuur van het ABP. Wanneer het pensioen van overheidspersoneel rechtstreeks ten laste komt van de rijksbegroting is indexatie gewaarborgd. Dat omslagfinanciering bij de overheid voor de hand ligt, blijkt als eerder vermeld uit de financieringswijze van het pensioen van ministers en kamerleden en andere politici. Volgens de Pensioenwet politici wordt het overheidspensioen geput uit de algemene middelen en automatisch geïndexeerd. Zo is ook in onze grondwet geregeld dat het staatshoofd en zijn nakomelingen verzekerd zijn van een over de belastingbetalers omgeslagen waardeverste toelage.

Onder de titel, de Partij van de Arbeid en het pensioenvraagstuk, schreef professor F. de Kam in *Socialisme en Democratie* (1995), het maandblad van de Wiardi Beckman Stichting, een artikel waarin hij pleitte om vijftienplussers in de premiebetaling AOW te betrekken. Dit voorstel is door Wouter Bos overgenomen en stuit op politieke weerstand. Dit is te begrijpen, daar het plan in feite neerkomt op verlaging van het besteedbaar inkomen van bejaarden. Fondsvorming van overheidswege voor de AOW is niet nodig, daar de overheid op dit moment reeds kan beschikken over een algemeen burgerlijk pensioenvermogen, dat in de periode 2001–2005 groeide van 150,3 naar 190,6 miljard euro en gezien het gevoerde beleggingsbeleid van het ABP-bestuur in de periode van 2005–2010 zal doorgroeien naar tweehonderdvijftig miljard euro.

Beleggingsbeleid ABP-bestuur

Volgens mededelingen van de heer Roderick Munsters, directeur vermogensbeheer ABP, zal meer worden belegd in hedgefondsen,

private equity en infrastructuur. Infrastructuur is voor het ABP een nieuwe beleggingscategorie. Binnen enkele jaren wil het fonds miljarden beleggen in wegen en vliegvelden in China en andere Aziatische landen. Gestreefd wordt naar hoog rendement op korte termijn. De heer Munsters verwacht een rendement van zeven procent per jaar. Hij verwacht dat daardoor in het jaar 2010 minstens tweehonderdvijftig miljard euro voor toekomstige lasten beschikbaar zal zijn. Zo is men in onderhandeling met Aziatische landen om vijf miljard euro te beleggen in wegen en vliegvelden. Hieruit blijkt overduidelijk dat de verhoudingen in ons land volledig zijn scheefgegroeid. Doordat het ABP-bestuur niet meer valt onder de controle van het parlement wordt door het ABP-bestuur met een nieuwe pensioenwet in de hand een beleid op korte termijn uitgezet. Gemeenschapsgelden worden, zonder verantwoording aan het parlement, in Azië belegd terwijl in ons land dringend behoefte is aan diepte-investeringen zoals in universitair onderwijs, innoverende projecten, de gezondheidszorg en het openbaar vervoer. Het is gewenst dat de regering en de volksvertegenwoordiging tijdens de nieuwe kabinetsperiode weer greep krijgen op de miljarden te beleggen gelden van het ABP. Op grond van de Aaron-conditie leveren binnenlandse beleggingen eerst op de lange duur rendement op. En dat is nu juist gewenst met het oog op de vergrijzingslasten die in 2030 hun top bereiken.

Anwending van de beleggingsopbrengsten van het ABP-vermogen voor financiering van de AOW heeft tot gevolg dat het ABP-vermogen niet verder toeneemt. Het dan stabiele vermogen staat tegenover de praktische stabiele pensioenverplichtingen van het fonds.

IDS VAN DER PLOEG

Oud-bedrijfseconomisch adviseur SVB